

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ З УРАХУВАННЯМ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Байняшова Світлана Павлівна
*аспірантка Житомирського державного
університету імені Івана Франка,*
lanakratuk@gmail.com

В умовах розвитку інформаційного суспільства освітні документи орієнтують організувати вивчення навчальних дисциплін на засадах медіаосвіти. Якість відповідної роботи значною мірою залежить від формування в учнів інформаційної грамотності з урахуванням їхніх вікових особливостей та психічного розвитку.

Аналіз праць науковців (Л. Найдьонової, О. Семенов та ін.) свідчить, що в освітній практиці вчителів-словесників активна робота учнів з інформацією під час навчання української мови представлена недостатньо, що також певною мірою спричиняє недостатній рівень читацької компетентності школярів. Проблема поглиблюється й через те, що педагоги мало уваги приділяють психологічним аспектам сприйняття, відтворення, перероблення, продукування інформації. Натомість шкільна програма з української мови спрямовує на формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів освіти. Зважаючи на це, важливо дослідити специфіку психічних процесів, їх розвитку, що мають вплив на формування інформаційної грамотності в юних українськомовних особистостях.

Мета – на базі наукових досліджень окреслити вікові особливості розвитку психіки учнівської молоді, які впливають на формування інформаційної грамотності в процесі навчання української мови. Завдання: визначити психологічні особливості розвитку психіки сучасної молоді, від яких залежить ефективне сприйняття інформації; вказати на потенціал

українськомовної освіти щодо формування інформаційної грамотності в старшокласників.

Огляд наукової літератури свідчить про відсутність єдиноприйнятого визначення поняття «інформаційна грамотність». У цьому контексті інформаційну грамотність розуміємо насамперед як здатність мовної особистості визначати й формулювати інформаційні потреби; шукати й отримувати інформацію; критично сприймати інформацію на основі розрізнення фактів і суджень, достовірних відомостей і фейків, маніпуляцій; оцінювати й систематизувати інформацію на основі роботи з медіатекстом, із соціальними мережами; виявляти й уникати мову ворожнечі; обробляти інформацію з використанням засобів ІКТ; використовувати, передавати, створювати й поширювати інформацію з дотриманням етичних норм, принципів академічної доброчесності [4, с. 212].

Юність – це «період розвитку людини, що відповідає переходу від підліткового віку до самостійного дорослого життя» [6, с. 606]. На думку психологів (Л. Бутузової, Н. Вінник, Л. Найдьонової та ін.), ефективна робота з інформацією в освітньому процесі залежить від низки психічних особливостей сучасної учнівської молоді, а саме: кліпового мислення, емоційного інтелекту, наявності певних знань та досвіду, індивідуального стилю мислення, готовності сприймати та реагувати на інформацію, здатності критично мислити, креативності, рефлексії тощо. Зокрема, Н. Винник індивідуальний стиль мислення старшокласників описує як стійку сукупність власних варіацій щодо сприйняття, запам'ятовування та мислення, під час яких оцінюються різні шляхи здобуття, нагромадження, перероблення та використання інформації [2, с. 16]. Я. Чаплак наголошує, що кліпове мислення допомагає пізнавати молодому поколінню інформаційні потоки, однак виникає проблема у вмінні зосередитися та ґрунтовно проаналізувати

інформацію [7, с. 26]. За Л. Найдьоною розвиток рефлексії в учнівської молоді сприяє усвідомленню можливих протиріч в інформаційному середовищі та вмінню їх глибоко переосмислити [5, с. 143]. Знання вчителем окреслених психічних особливостей розвитку учнівської молоді є умовою для ефективної роботи з інформацією в процесі шкільного навчання засобами предмета й формування інформаційної грамотності учнів.

Значний потенціал у формуванні юної особистості, яка володіє інформаційною грамотністю, має шкільна українськомовна освіта, побудована на основі інтегрування інфомедійного контенту. Застосування когнітивно-комунікативного підходу до навчання мови, інтерактивна робота учнів з різними типами й видами сучасних інформаційних текстів на уроках української мови дає змогу підготувати учнів до життя в інформаційному українськомовному суспільстві. Відповідна методика зі знанням і врахуванням учителем психічних особливостей сучасної учнівської молоді може суттєво полегшити процес формування інформаційної грамотності в старшокласників, допомогти мотивовано розвивати в учнів навички критичного сприйняття інформації, її перероблення, продукування й поширення власного інформаційного контенту в соціальних мережах тощо.

Отже, у результаті дослідження визначено психологічні особливості розвитку психіки сучасної української молоді, особливо акцентовано на важливості врахування індивідуального стилю мислення старшокласників, їхнього кліпового мислення, рефлексії. Відповідно окреслено потенціал українськомовної освіти щодо формування інформаційної грамотності в учнівської молоді на основі когнітивно-комунікативного підходу до навчання.

Перспективними є дослідження особливостей формування інформаційної грамотності в умовах онлайн-навчання української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутузова Л. П., Дмитрева С. М., Плотнікова М. Ф. Психологічне сприйняття дорослими іноземної періодики та відео при вивченні іноземної мови // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. Київ, 2020. № 1 (43). С. 26–33.
2. Вікова психологія: підручник / Р.В.Павелків. – К.: Кондор, 2011. – 469 с.
3. Вінник Н. Д. Психолого-педагогічні підходи до особистісного розвитку інтелектуально обдарованих старшокласників: методичні рекомендації. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. – 26 с.
4. Кучерук О. А., Шурхно Н. Ф., Кратюк С. П. Формування інформаційної грамотності в процесі вдосконалення культури мовлення учнівської молоді // Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) (м. Житомир 21 лютого 2023 року) / відповід за випуск вчена рада Поліського національного університету Житомир, С. 210-216.
5. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник / Л. А. Найдьонова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
6. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, - 2007. – 640 с.
7. Чаплак Я. Кліпова хаотичність як засіб абсурдизації та маніпулятивна технологія // Психологічний часопис: збірник наукових праць: за ред.

С.Д. Максименка. Київ, 2018. № 14 (4). С.19-36. URL: doi:
<https://doi.org/10.31108/2018vol14iss4pp19-36>